

MAT 3014 SOYUT CEBİR VE SAYILAR TEORİSİ II FİNAL SORULARI

Ad-Soyad:.....

28.05.2004

No :.....

Soru 1) G bir değişmeli grup ve $H = \{ x \in G : x^2 = e \}$ olsun. H in G nin bir altgrubu olduğunu gösteriniz.

$a, b \in H$ alalım. $ab^{-1} \in H$ olduğunu göstermeliyiz. $a, b \in H$ olduğundan $a^2 = b^2 = e$ olduğunu biliyoruz. O halde $(ab^{-1})^2 = e$ olduğunu göstermek yeterli olur. G değişmeli olduğundan

$$(ab^{-1})^2 = ab^{-1}ab^{-1} = aab^{-1}b^{-1} = a^2b^{-2} = a^2(b^2)^{-1} = e$$

elde edilir. Yani $ab^{-1} \in H$ dır.

Soru 2) $f : G \rightarrow G$, $f(x) = x^{-1}$ tanımlanıyor. f bir homomorfizm ise G nin değişmeli olduğunu gösteriniz.

f bir homomorfizm olduğundan her $a, b \in G$ için

$f(a.b) = f(a).f(b)$ olduğunu biliyoruz. Yani

$$(ab)^{-1} = a^{-1}.b^{-1}$$

dir. Ayrıca $(ab)^{-1} = b^{-1}.a^{-1}$ dir. Böylece

$$a^{-1}.b^{-1} = b^{-1}.a^{-1}$$

dir. İki tarafın tersleri alınırsa her $a, b \in G$ için $ab = ba$ sonucu elde edilir.

Soru 3) Z_{17} bir tamlık bölgesi midir? Z_{17} de sadeleştirme kuralları geçerli midir? Kısaca açıklayınız?

17 asal olduğundan Z_{17} de sıfır bölen yoktur. Dolayısıyla bir tamlık bölgesidir. Bu sebeple her tamlık bölgesinde sadeleştirme kuralları da geçerlidir.

Soru 4) C_{143} grubu bir devirli grup mudur? Hangi mertebeden kaç tane eleman olduğunu belirleyiniz. Kısaca açıklayınız.

Evet. Mertebesi de 143 dür. $143 = 11.13$ olup bu sayılar aralarında asal olduklarından $C_{11} \times C_{13}$ e izomorftur. Elemanlarının mertebeleri de 143 ün pozitif bölenleri olduğundan 1, 11, 13 veya 143 olabilir. Mertebesi 1 olan tek eleman e dir. $143/(143,d) = 13$ olacak şekilde tüm d lerin mertebesi 13 tür. Yani $(143,d) = 11$ olacak şekilde elemanların mertebesi 13 dür. Bunlarsa 11, 22, ... olduğundan 13 tanedir. Benzer şekilde $143/(143,d) = 13$ olacak şekilde tüm d lerin mertebesi 11 dir. Yani $(143,d) = 13$ olacak şekilde elemanların mertebesi 13 dür. Bu şekilde de 11 tane eleman vardır. Geriye kalan $143 - (1+11+13) = 118$ elemanın mertebesi de 143 olacaktır.

Soru 5) Z_{18} halkasındaki sıfır bölenler nelerdir? Bunlardan faydalanarak $x^2 - 3x - 4 = 0$ denkleminin Z_{18} deki tüm çözümlerini bulunuz.

18 ile aralarında asal olmayan elemanlar yani 2, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 16 sıfır bölendir. $x^2 - 3x - 4 = 0$ denkleminin sol tarafı çarpanlarına ayrılırsa $(x-4)(x+1) = 0$ elde edilir. İki aşikâr kök $x = 4$ ve $x = -1 = 17$ dir. Bunun dışında aralarında 5 fark olan sıfır bölenlere karşılık olarak da diğer kökleri bulabiliriz. Mesela 3 ile 8 arasındaki fark 5 olduğundan $x-4 = 3$ ve $x+1 = 8$ olan $x = 7$ değeri bir kök olur. Benzer şekilde $x-4 = 4$ ve $x+1 = 9$ olan $x = 8$ değeri; $x-4 = 9$ ve $x+1 = 14$ olan $x = 13$ değeri; $x-4 = 10$ ve $x+1 = 15$ olan $x = 14$ değeri kök olabilir. Bunlardan sadece sonuncusunun kök olmadığı deneme yoluyla bulunur. Diğerleri köktür.

Not: Süre 60 dakikadır. Başarılar. **İNC**